

Матеј Савић*

Прегледни чланак
UDK 327.7/.8:341.645.2

УЈЕДИЊЕНЕ НАЦИЈЕ И МЕЂУНАРОДНО ПРАВО

*Временом ћете открити све што има да се открије
И ваш напредак ће бити само напредак који удаљава од човјечности*

Галилео Галилеј

Abstract: *Along with centuries-lasting open military pretensions of world superpowers, modern diplomacy has developed, as beginning a war, as well as coming to peace demanded political activity which resulted, first in signing, and then coming into effect of international documents, on the basis of which, a foundation for the modern international order has been cast. Further on, by the formation of international organizations, codification has been allowed, as well as a progressive development of international law. Additionally, in the sense of preserving international peace and security, first the League of Nations was formed, and following the ending of World War II, the UN. Generally, the functioning of the United Nations' organs, has been regulated by legal rules, however political goals, tendencies, and mechanisms which the member states are using determine greatly the activity above all of the Security Council, but furthermore of the General Assembly, as a plenary organ. Nevertheless, the achieved results of the Commission for International Law in the meaning of creation of international conventions, as well as state adherence to the same, present unassailable achievements in the sense of development of international law. On the other hand, tendencies of motion of international relationships are aimed at establishing a multi-polar system in the international community. Today, the political scene is assuming a new appearance, by which the nearly built international system is already awaiting further progressive development.*

Keywords: *statehood, the state, the great powers, international law, politics, diplomacy, international relations, the international community, armed conflicts, peaceful settlement of disputes, the conference, the League of Nations, the Organization of the United Nations Security Council, General Assembly, International Court of Justice, the International Law Commission, Charter, an international treaty, convention, application of the law.*

* Виши асистент из међународног права на Факултету политичких наука у Бањој Луци

Апстракт: Упоредо са отвореним војним претензијама вјековних свјетских сила развијала се и модерна дипломатија, јер како отпочињање рата, тако и склапање мира захтјевало је политичко дјеловање. Конкретно политичко ангажовање претходило је, прво потписивању, а затим и ступању на снагу међународних докумената, на основу чега је, формално ударен темељ модерног међународноправног поретка. Даље, формирањем међународних организација омогућена је и кодификација, као и прогресивни развој међународног права. Такође, у смислу очувања међународног мира и безбједности прво је формирано Друштво народа, а по завршетку II свјетског рата и ОУН. Уопште функционисање органа Уједињених нација регулисано је правним правилима, међутим политички циљеви, тенденције и механизми којима се користе државе чланице у многоме одређују дјеловање прије свега Савјета безбједности, али и Генералне скупштине, као пленарног органа. Ипак, постигнути резултати Комисије за међународно право у смислу израде међународних конвенција, као и државно приступање истим, представљају неприкосновена достигнућа у смислу развоја међународног права. С друге стране, тенденције кретања међународних односа усмјерене су ка успостављању мултиполарног система у међународној заједници. Данас, међународна политичка сцена поприма нови изглед, при чему већ, готово изграђен међународноправни систем очекује даљи прогресивни развој.

Кључне ријечи: државност, држава, велике силе, међународно право, политика, дипломатија, међународни односи, међународна заједница, оружани сукоби, мирно рјешавање спорова, конференција, Друштво народа, Организација Уједињених нација, Савјет безбједности, Генерална скупштина, Међународни суд правде, Комисија за међународно право, Повеља, међународни уговор, конвенција, примјена права.

ИСТОРИЈСКЕ ДЕТЕРМИНАНТЕ ПОЛИТИЧКОГ ДЈЕЛОВАЊА

Развој модерне државности праћен је сталним ратним дејствима у којима су се сукобљавали народи подстакнути дјеловањима владајућих класа сваке од заједница за које можемо рећи да су постојале као правно-политичке организације. Посебне империјалне тенденције на тлу Европе, уз сукобе са цивилизацијским предзнаком у периоду XVII и XVIII вијека нису препознавале правне узусе и структуре апсолутистичких владалаца неријетко се нису придржавале потписаних докумената (споразума) уопште. У XIX и првим деценијама XX вијека постанак нових и нестанак постојећих идеологија, сукобљавање дијаметрално супротних друштвених поредака, као и незасити апетити за влашћу и моћи широм свијета диктирали су неријетко нетрпељиве и искључиве принципе политичког дјеловања у међудржавним односима. Упоредо са отвореним војним претензијама вјековних свјетских сила развијала се и модерна дипломатија, јер је како отпочињање рата, тако и склапање мира, захтјевало политич-

ко дјеловање које је за резултат имало, прво потписивање, а затим и ступање на снагу међународних докумената, на основу чега је ударен темељ модерног међународноправног поретка.

Покушаји унификације и кодификације правила која би регулисала односе између држава рађали су се и постепено блиједили од 1895. да би потпуно били дискредитовани кобне 1914. године. Наиме, Хашке конференције, познате и као „конференције мира“ окупиле су велики број држава и за резултат су имале низ значајних конвенција којима су регулисана правила ратовања.¹ Међутим, чак и у периоду ратификације докумената који су забрањивали употребу оружане силе, готово све државе потписнице већ су обављале војна дејства дуж својих граница. Ратни сукоб катаклизмичких размјера, познатији као II свјетски рат отријезнио је у одређеној мјери државне политике, које су на крају показале одређени степен мудрости на основу чега је сазрела свијест о међународном миру и безбједности, као и потреби за развијањем међународног права.² Тако је у Сан Франциску 1945. године формирана организација Уједињених нација.

Ипак, отворено одређење држава које су потписале Повељу, обавезавши се на поштивање међународних правних норми није обезбједило „свјетски мир“. Универзални поредак остао је бременим оружаним дјеловањима која су без изузетка резултирала пролијевањем људске крви. Читава друга половина XX вијека карактеристична је по распламсавању идеолошких ратова, по интервенционализму Сједињених Америчких Држава и њиховој прокламованој политици „локалних сукоба“, Совјетском преговарању, прво воденим топовима а затим и тенковским колонама, постколонијалне борбе Велике Британије за превласт итд. При овоме организација Уједињених нација, са посебним нагласком на Савјету безбједности није била ништа друго, до поприште вербалних сукоба лицемјерних дипломатских представника држава првог реда. Такође, све до почетка XXI вијека може се примјетити да су правни механизми и одредбе међународног права које је ОУН развијала и обједињавала, при чему су државе чланице у доброј вољи окупљене у Генералној скупштини представљале гарант мира, без дилеме изгледале као институционална сметња скривеним империјалистичким намјерама држава подијељених у два блока.

Данас, на први поглед, у смислу употребе војне силе дјелује као да се готово ништа није промјенило, јер распадом једног од два супротстављена блока оружаном дјеловање је задржало своје квантитативне вриједности, само се бојева муниција употребљава од стране живућег блока, новонастале „суперсиле“, Сједињених Америчких Држава и војно-безбједносног савеза НАТО. Међутим,

¹ На *Првој Хашкој конференцији* донесене су три конвенције (о законима и обичајима сувоземног рата, о прилагођавању начела Женевске конференције на поморски рат и о мирном рјешавању међународних спорова), док је *Друга Хашка конференција* обезбједила потписивање 13. конвенција (осам конвенција из области поморског рата) и једну Декларацију.

² „Карл Маркс је о насиљу говорио као о бабици неопходној у чину рађања новог друштва“ шире в. В. Бирман: *Лето тридесет и девет*, Београд 2010. стр. 40

ствари су много компликованије него што изгледају. Актуелним експанзивним јачањем Народне Републике Кине, као државе са неприкосновеним ресурсима, али и развијањем Републике Индије и Федералне Републике Бразил, које траже своје мјесто у кругу великих, затим политичком консолидацијом Европске уније (утврђивање заједничке спољне и безбједносне политике 1992/1999. године и њен развој до данас) и политичким и економским ускрснућем Руске федерације, прерасподјела моћи почиње личити на неизвјесну партију покера. На основу таквог, предстојећег мултиполарног устројства свијета и констелација односа у оквиру Организације Уједињених нација се знатно промјенила, јер данас можемо препознати у свјетским размјерима неколико, већ споменутих, политичких центара који, да би обезбједили надмоћ, претходно морају постићи међусобну равнотежу, при чему их у тим намјерама дочекује, готово изграђен међународноправни поредак.

ДРУШТВО НАРОДА КАО ПРЕТЕЧА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА

Послије четири године, до тада незабиљених ратних дејстава широм цијеле Европе, крајем 1918. године ближило се и формално склапање мира. Разорени континент свједочио је пробоју западног фронта употребом, по први пут, војне механизације³ и повлачењу Аустро-угарске монархије са Балканског полуострва пред налетом опорављених српских снага подржаних од стране сила Антанте.⁴ Њемачки блок претрпио је војни пораз оставивши иза себе девастиране области, разрушене градове и милионе убијених и страдалих цивила, при чему су готово једнако убојите биле и силе Антанте приликом завршне контраофанзиве.

Примирје између Антанте и њемачког блока закључено је на 36 дана. Неколико пута је у току тога времена Њемачка молила да се закључи макар прелиминарни мир. Земље Антанте нису пристајале на то. Незванични одговор гласио је: „чекамо Вилсона“. Међутим, није се радило о предсједнику САД, В. Вилсону, иако се он није баш журио и стигао је у Париз тек 13. децембра 1918. Ствар је била у томе што се победници нису још договорили о условима мира.⁵

Париска мировна конференција сазвана је 18. јануара 1919. године. На конференцију је дошло више од хиљаду опуномоћених представника у пратњи великог броја сарадника. Медији су испратили дешавања у, за то вријеме, изузетном саставу. Укупно је било присутно више од 150 новинара. Конференција

³ Први тенк употребљен у оружаним сукобима био је британски Марк I који је тактички омогућио коначно пробијање рововске линије у офанзиви на ријеци Соми (*The Battle of the Somme*) 15. септембра 1916. године.

⁴ Силе Антанте које су учествовале у дејствовањима на Солунском фронту, поред Краљевине Србије биле су: Царска Русија (до иступања из рата), Француска, Грчка и Италија.

⁵ С обзиром на сталне преговоре и свакодневно повећавање апетита сила Антанте у смислу граница, репарација, субјективитета појединих области примирје је продужавано још три пута. Шире в. В.П. Потемкин; *Историја дипломатије-свеска трећа*, Београд 1951. стр. 24

је радила све до 28. јуна 1919. године, чиме је био и закључен Версајски мир, а у том периоду, тачније 28. априла на пленарној сједници конференције В. Вилсон поднио је извјештај о коначном Пакту Друштва народа. Истог дана документ о оснивању Друштва народа био је усвојен.⁶

Како је показала и дотадашња пракса, прва међувладина организација дјело је побједничких држава у I свјетском рату. Пакт Друштва народа инкорпорисан је у мировне уговоре закључене на Париској конференцији.⁷ Државечланице Друштва народа могле су се подијелити у двије групе. Наиме, према Пакту оснивачи Друштва биле су државе које су учествовале у рату против њемачког блока, а такође и новостворене Хеџас, Пољска и Чехословачка. У другу групу држава-чланица сврставале су се Аргентина, Венецуела, Данска, Шпанија, Колумбија, Холандија, Норвешка, Парагвај, Персија, Салвадор, Чиле, Швајцарска и Шведска, које су приступиле крајем 1920. године.⁸

Главни циљ прве међувладине организације био је спрјечавање поновних оружаних сукоба. При овоме је идеја цјелокупног пројекта Друштва народа начелно била усмјерена ка очувању мира и забрани (ограничавању) употребе силе, као и утврђивању мирног рјешавања спорова. На основу тога и језик кориштен у изради Пакта заснивао се на изразима мир, право, правило, правда и част. Такође, установљен је Стални суд Међународне правде, са сједиштем у Хагу.⁹ У правцу ограничења употребе силе чланом 12. дефинисано је да државечланице „у случају настанка неког спора између њих, који би могао довести до раскида треба да се подвргну поступку арбитраже, судском рјешавању, или истрази Савјета.“ Такође, у следећој одредби стоји да „се требају уздржати од оружаних сукоба три мјесеца по доношењу арбитражне или судске одлуке или подношења извјештаја Савјета“¹⁰. На основу овога може се увидјети да употреба оружане силе Пактом Друштва народа није забрањена, већ само ограничена и усмјерена на претходну примјену међународног права, као и на кориштење политичких мјера у оквиру дипломатије што није могло гарантовати међународни мир и безбједност.

⁶ Наиме, носилац иницијативе за формирање Друштва народа би је предсједник Сједињених Америчких Држава, Вудроу Вилсон. Вал пацифизма заплуснуо је земље Европе. Први пут се САД појављују као актер међународних односа на Старом континенту. Међутим, Пакт друштва народа неће добити подршку у парламенту и ратификација овог документа неће бити извршена, због чега, као иницијатор САД нећ приступити овој организацији. С друге стране, СССР као сукцесор Царске Русије, тек накнадно ће бити међународно признат и у каснијим процесима ће приступити Друштву народа. Шире в. В.П. Потемкин, исто.

⁷ Уговор о миру савезничких и удружених сила и Њемачке, Версај, 28. јун 1919. године; Уговор о миру између савезничких и удружених сила и Аустрије, Сен-Жермен, 10 септембар 1919. године; Уговор између савезничких и удружених сила и Мађарске, Трианон, 04. јун 1920. Шире в. О. Рачић, *Уједињене нације између моћи и права*, Београд 2010. стр. 18-19

⁸ Друштво народа окупило је 27 држава уз пет доминиона Велике Британије.

⁹ Стални суд Међународне правде формиран је 1922. године.

¹⁰ Интернет, текст Пакта Лиге народа, доступан на:

http://avalon.law.yale.edu/20th_century/leagcov.asp, приступљено 09. марта 2012. године.

У члану 13. процедура претходне примјене одредаба међународног права експлицитно се уочава. Наиме, „државе-чланице, ако сматрају за погодно, за спорове који настану између њих требају“ покренути поступак „арбитраже или се обратити Сталном суду Међународне правде, као и Савјету.“¹¹

Упркос свему наведеном, Потписивањем Пакта Друштва народа, проширивањем чланства, утврђивањем Сталног међународног суда правде, активностима Савјета, који је као политичко тијело покушавао да ограничи прибјегавање рату, успјех Друштва народа био је готово раван нули. Иако најзначајнији орган, Савјет је радио све да се спорови који су му предочени између држава-чланица окончају поравнањем, а последице су биле неријетко другачије. Наиме, Савјет по проведеном поступку сачињава извјештај и ако тај извјештај буде усвојен једногласно, чланови Друштва народа не смију прибјећи рату против стране „која је сагласна закључцима извјештаја“. Уколико Савјет не усвоји извјештај једногласно, чланови Друштва народа „имају право да поступе онако како сматрају да је потребно ради спровођења права и правде“.¹²

Напосљетку, новопримљене чланице Друштва народа, али и стални чланови Савјета започели су акције које ће отворити врата за почетак II свјетског рата. Војно дјеловање Друштво народа је испратило са вербалним протествовањем и јавним иступањем Савјета са критичким ставом. Талас иступања из Друштва народа уздигао се тридесетих година XX вијека и то због одустајања од обавеза преузетих Пактом, да би се зауставио искључењем Совјетског савеза, због напада на Финску 1939. године. Припреме су отпочеле. Италија је у октобру 1935. године започела окупацију Абисиније, шпански грађански рат је отпочео, Јапан је покренуо војну кампању против Кинеске царевине, заузевши Пекинг у јулу 1937. године. Аншлус је извршен 12. марта 1938. године и Република Аустрија је анектирана од стране Њемачког Трећег Рајха. У Берлину, 15. марта 1939. године чехословачки предсједник, Емил Хаха под изузетним дипломатским притиском препушта судбину свог народа и земљу предаје у руке Њемачке¹³. У августу 1939. Совјетски савез и Њемачки Трећи Рајх потписали су Пакт о ненападању¹⁴ са тајним протоколом, који је предходио нападу на Републику Пољску. Европа се већ налазила у предворју најкрвавијег и најразорнијег војног сукоба у историји човјечанства, познатијег као II свјетски рат.

¹¹ Исто интернет http://avalon.law.yale.edu/20th_century/leagcov.asp, приступљено 09. марта 2012. године, Такође, шире в. образложење, О. Рачић исто.

¹² Шире в. О. Рачић, исто стр. 18-19

¹³ Емила Хаху и министра иностраних послова Чехословачке, Хваловског, Адолф Хитлер и Херман Геринг држали су послје званичног састанка у прсторијама Рајхстага у Берлину до 4 часа иза поноћи, при чему су исценирали, симулирањем пристиглих вијести са фронта инвазију њемачких трупа и потпуно бомбардовање Прага. Хаха је послје здравственог колапса пристао на све услове које му је поставио фирер и потписао безусловну предају и „ставио чешки народ под заштиту Њемачког Трећег Рајха“. Хитлер је, послје тога овакво вршење притиска назвао „хахазација“. Шире в. В. Бирман: *Лето тридесет и девете*, Београд 2010. стр. 28

¹⁴ Споразум Молотов-Рибентроп, Шире в. исто В.П.Потемкин свеска трећа, стр. 579-593

СТВАРАЊЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА

У периоду од краја XIX па све до седамдесетих година XX вијека правна наука, а касније и пракса интензивно је покушавала смањити јаз између политичке праксе у међународним односима и нормативног оквира који је посједовало међународно право. Још раније, у времену послије Бечког конгреса 1814. године потписани су први вишестрани међународни уговори који су садржавали одредбе легислативног карактера. Тада се развија и теоријско схватање о уговорима – законима као посебним врстама извора међународног права.¹⁵ Такође, период између два свјетска рата богат је великим бројем вишестраних уговора (око 700 регистрованих). Међутим, уз сав труд политичка реалност и дјеловање држава је било још увијек далеко од правних оквира механизма заштите и, како смо већ раније споменули, примјењивало се „право јачег“ отварајући простор за небројене злоупотребе и оружане сукобе.

Наиме, први покушај послије пропасти Друштва народа, у смислу остварења трајног мира, направљен је 12. јуна 1941. године на Лондонској конференцији. Према позиву Велике Британије на конференцији су узеле учешће Аустралија, Јужноафричка Унија, Канада и Нови Зеланд, као доминиони Уједињеног Краљевства. Такође, присутне су биле и избјегличке владе Краљевине Белгије, Чехословачке, Краљевине Грчке, Холандије, Краљевине Југославије, Краљевине Норвешке и Пољске Републике¹⁶. На Лондонској конференцији усвојена је декларација чија је суштина сљедећа: „Једину истинску основу трајног мира представља добровољна сарадња слободних народа у свету у којем, ослобођени претњи агесијом, сви могу да уживају економску и социјалну безбедност. Наша је намера да радимо заједно, с осталим слободним народима, на остварењу тог циља.“¹⁷ Два мјесеца након тога усвојена је посебна Декларација¹⁸, која је значајно утицала на рјешења прихваћена послије 1945. године. Круг држава које су дале подршку овом документу проширен је 01. јануара 1942. године, када је коначно у Вашингтону потписан финални акт који је именован као Декларација Уједињених нација.¹⁹ Потписнице Декларације прихватиле су

¹⁵ Наиме, теорија међународног права разликује уговоре легислативног карактера (уговоре-законе) и уговоре контрактуралног карактера (уговоре-погодбе). Шире в. В. Димитријевић и др. *Основи међународног јавног права* Београд 2005. стр 32

¹⁶ Такође, на Лондонској конференцији је учествовао и Шарл Де Гол, као представник покрета отпора у окупираној Француској.

¹⁷ Шире в. исто, О. Рачић, стр. 25

¹⁸ Декларацији, касније познатијој као Атлантска повеља убрзо су приступиле чланице Комонвелта, те на међусавезничкој конференцији у Лондону, све избјегличке владе држава савезника. Такође Совјетски савез је прихватио Повељу посебном изјавом.

¹⁹ У Вашингтону је учествовало 26 држава антифашистичке коалиције, међу којима је била и избјегличка влада Краљевине Југославије. У годинама послије Декларацији Уједињених нација ће приступити још 21 држава. Шире в. О. Рачић исто, стр 26

заједнички програм циљева и начела у заједничкој изјави познатој под називом Атлантска повеља. Одредбе ових докумената више су представљале учвршћивање ставова у борби против сила Осовине. Још увијек се није могла очитовати потпуна одређеност држава за формирање Организације Уједињених нација. Међутим, дипломатска активност и обавезивање појединих држава на примјену начела из тих докумената нису успориле ширење II Свјетског рата. Тек након капитулације Италије, одржана је 30. октобра 1943. године Московска конференција која је окупила министре иностраних послова Кордела Хала – Сједињене Америчке Државе, Ентонија Идна – Велика Британија и Вјечислава Молотова – Совјетски савез, као и Фо Пинг Шенга амбасадора Републике Кине у Москви²⁰. Резултат Московске конференције био је потписивање Декларације о општој безбједности. Иако су одредбе Декларације усмјерене ка политичкој и, наравно, војној координацији у смислу коначног пораза сила Осовине, у тексту су садржане изјаве према којима се потписници одређују за неопходност стварања „опште међународне организације, засноване на начелу суверене једнакости свих мирољубивих држава и отворене за пријем у чланство сличних држава, великих и малих, ради очувања међународног мира и безбједности...“²¹ У смислу Московске конференције, оно што је упадљиво јесте одабрани састав држава, јер је само Француска недостајала (из објективних разлога) па да се још тада комплетира структура сталних чланица Савјета безбједности. Поред ових конференција и потписаних докумената о развоју међународног права, у том тренутку било је сулудо размишљати. Једнако тако, иако без намјере за успостављањем мира силе Осовине склапале су, на другој страни међународне документе (највише у периоду од 1935. до 1942. године). Свијет је био у тоталном рату. Човјечанство је било далеко од примјене међународног права и осјећаја за равноправност и универзалност. Ситуација у међународним односима тек је консолидована крајем и по завршетку II свјетског рата, али је још увијек била бременим дипломатском напетомшћу.

Ван званичних државних дипломатских активности, на 399 савјетовању Америчког удружења за међународно право, одржаном у априлу 1944. године, окупило се неколико стотина еминентних свјетских правника. Тема састанка је дефинисана под називом: “Претпоставке, начела и приједлози за будуће међународно право“²². Расправљало се о принципима једнакости и равноправности држава, при чему је отворено питање формирања нове међудржавне организације у оквиру које би државе, са претпоставком једнакости, поштовале међународно право. Такође, дошло се до рјешења према којем би државе слободно према својој вољи, могле приступити тој организацији, директно преузимајући

²⁰ Према правилима *preseansa* питање присуства Кинеског амбасадора само по себи отвара низ питања из области Дипломатско-конзуларног права. Међутим, политичка снага Кремља и околности у којима се свијет налазио (Свјетски рат) амбасадор Кине у Совјетском савезу је учествовао на Конференцији на специфичан протоколран начин.

²¹ Шире в. исто О. Рачић, стр. 26

²² Енг. прев: *Postulates, Principles and Proposals for International Law in the Future.*

обавезе међународних правила, при чему би располагале правима на основу чланства.²³ Међутим, у оквиру државничких послова ствари су текле уз окометију обалу, јер су кабинети великих сила полазили са становишта према којем би се требало обезбједити посебно мјесто за државе првог реда у таквој организацији.

Удружени правници пред љето 1944. године рекли су своје, оставивши политичким моћницима да се договоре. Наиме, на Конференцији у Дамбартон Оуксу, при изради Нацрта повеље Уједињених нација испливавају на видјело национални интереси. Државни представници су приступили формирању Организације, која ће се назвати Уједињеним нацијама са супротним полазним ставовима. Како се војна пobjеда у рату све више отварала и пораз сила Осовине био све реалнији тако су пукотине у савезништву антифашистичких држава постајале све уочљивије. Ипак, сценарио по завршетку I свјетског рата и пропасти Версајског мира је избјегнут. Утврђена је одлука да се на заказану конференцију позову не само чланице антифашистичке коалиције, него и све државе које до 01. марта 1945. године прекину формалне дипломатске односе са побјеђенима²⁴. Конференција у Сан Франциску отворена је 25. априла 1945. године. На основу одлуке донијете у Јалти и склопљеног споразума Тито – Шубашић 06. априла 1945. године образована је привремена државна влада, чиме је обезбјеђено суверено учешће Југославије на конференцији. Југославија је била чланица извршног одбора, уз још четрнаест држава, међу којима су биле све велике силе. Конференција је одмах започела дипломатском конфронтацијом у вези положаја држава у организацији и у вези одабира и наименовања службеника. Такође, отворило се питање једнакости свих чланица. Државе побједнице у рату отворено су изражавале претензију ка утврђивању њиховог повлаштеног положаја. Међутим консензус је био постигнут у вези основних циљева, ипак уз немалобројне компромисе. Усвојен је договор учесника Кримске конференције на основу којег је обезбјеђено чланство Совјетским републикама Бјелорусији и Украјини чиме је знатно ојачана позиција Совјетског савеза. Међутим, касније у пленарном органу организације значајну већину ће заузимати земље западне хемисфере.²⁵

Општа идеја актера Конференције у Сан Франциску, у смислу стварања међународне организације била је усмјерена на очување међународног мира

²³ Шире в. интернет, доступно на http://untreaty.un.org/ilc/documentation/english/a_cn4_2_add1.pdf приступљено 25. марта 2012.

²⁴ Укључујући Италију, Румунију и Бугарску.

²⁵ Цит. дј. исто О. Рачић, стр. 29; Заступљеност држава на Конференцији у Сан Франциску у потпуности одудара од слике коју можемо да примјетимо у модерним свјетским околностима. Наиме, од европских држава своје учешће су узеле Белгија, Чехословачка, Краљевина Данска, Француска, антифашистичка Грчка, Холандија, Југославија, Краљевина Норвешка, Совјетски савез, са Совјетским републикама Бјелорусијом и Украјином, као и Исламска Република Турска. Насупрот томе, Латинска Америка била је као континент потпуно заступљена са укупно 22 државе. Поред овога, потребно је додати шест држава са подручја Блиског Истока, као и по неколицину држава из Африке, Азије и Пацифичке континенталне области.

и безбједности, са нагласком на успостављање Савјета безбједности. Посебне размирице су се манифестовале у вези овлаштења, начина функционисања и састава конкретног органа. Три велике силе Совјетски савез, Сједињене Америчке Државе и Краљевство Велике Британије²⁶ дјеловале су политички готово јединствено у правцу одређивања састава држава у главном безбједносном органу, док су мале и средње државе мање координисаним поступцима усмјериле своје ресурсе ка јачању положаја Генералне скупштине, како би обезбједиле какву-такву равнотежу унутар организације. На тај начин, оптерећене међусобним условљавањима и на крају подвргнуте потпуном притиску „јаких“, остале државе су посустале, чиме је обезбијеђен привилегован положај великих сила у Организацији Уједињених нација. Наиме, дефинисање права вета и сталности чланства за пет држава (уз ротацију неколицине других, без права суспензије) био је услов великих сила за формирање организације уопште. На основу тога, успостављен је орган веома ограниченог састава, са посебним статусом за неколико држава, при чему је процес преговарања и одлучивања о најважнијим питањима завршавао са усвајањем правно обавезујућих одлука. Међутим, с обзиром на институт вета, у случају несагласности једне од пет сталних чланица, Савјет безбједности неријетко губи могућност усвајања обавезујућих докумената. Повеља Уједињених нација дефинисала је изузетна овлаштења Савјета безбједности, при чему је, индиректно, пет држава добило право да одлучују о судбини осталих чланица. Такође, основна надлежност Савјета безбједности је рад на очувању међународног мира и безбједности, у складу са циљевима и начелима Организације Уједињених нација.²⁷

С друге стране, положај Генералне скупштине одређен је у смислу пленарног органа, гдје се о свему расправља, али при чему није остављен капацитет за доношење конкретних одлука. Документи Генералне скупштине имају карактер препорука. Према одредбама Повеље, Генерална скупштина је одређена као орган политичке расправе, гдје усвојене одлуке представљају резултат политичког договора. Једна од најбитнијих надлежности Генералне скупштине је дужност унапређивања међународне сарадње и подстицања прогресивног развоја и кодификације међународног права.²⁸

²⁶ Народна Република Кина није имала значајан утицај у процесу преговарања, чак би се могло рећи да је била на маргини, међутим положај у Савјету безбједности јој је био обезбјеђен. Такође, Француска је остављена по страни због колаборације са нацистичком Њемачком у току рата (марионетска влада на југу Француске), али због улоге Де Гола у војним акцијама савезника и уопште значаја, Француска је сврстана међу остале државе првог реда.

²⁷ Шире в. енгл. прев. *Charter of the United Nations; June 26, 1945*. Поглавље V Повеље Уједињених нација уређује састав сталних чланица и процедуру избора десет осталих држава од стране Генералне скупштине (члан 23), надлежности и функције Савјета безбједности (чланови 24-26), начин гласања у оквиру сједнице (члан 27), као и процедуре и организацију Савјета безбједности (чланови 28-32).

²⁸ Шире в. енгл. прев. *Charter of the United Nations; June 26, 1945*. Поглавље IV Повеље Уједињених нација уређује састав, функције и надлежности Генералне скупштине (чланови 9-17), начин гласања (чланови 18 и 19), као и послове и процедуре у оквиру Генералне скупштине (чланови 20-22).

Мирно рјешавање спорова регулисано је у Поглављу VI при чему је, по питању избора од страна у спору дипломатски начин изједначен са судским. Дакле, судски поступак који резултира доношењем обавезујуће одлуке утемељене у међународном праву није стављен у други план наспрам политичке медијације. Наиме, предвиђено је да Савјет безбједности у смислу препорука за мирно рјешавање спорова треба да има у виду да би стране, по правилу, требало правне спорове да износе пред Међународни суд правде у складу са одредбама Статута Суда.²⁹

Организација Уједињених нација конституисана је ступањем на снагу Повеље 24. октобра 1945. године, након предвиђене ратификације. Уопште, простори за преговарање у оквиру Уједињених нација су готово неограничени. Међутим, загарантованих права на доношење правно обавезујућих одлука нема.³⁰ Своје прво засједање Генерална скупштина одржала је 10. јануара 1946. године.

ИЗРАДА И УСВАЈАЊЕ МЕЂУНАРОДНИХ КОНВЕНЦИЈА У ОРГАНИМА УЈЕДИЊЕНИХ НАЦИЈА

Наиме, за вријеме друге сједнице Генералне скупштине Уједињених нација, велика већина чланова Шестог комитета³¹ подржали су формирање Комисије за међународно право. У складу с тим, нацрт Статута био је већ припремљен унутар Шестог комитета.³² На основу тога је Генерална скупштина ОУН 21. новембра 1947. године, усвојивши резолуцију број: 174(II), образовала Комисију за међународно право за кодификацију свих грана међународног права.³³ Такође, истом резолуцијом усвојен је Статут комисије, који је допуња-

²⁹ Шире в. енгл. прев. *Charter of the United Nations; June 26, 1945*. Поглавље VI Повеље Уједињених нација уређује област мирног рјешавања спорова, гдје је утврђена обавеза страна у спору на мирно изналагање рјешења (члан 33), као и могућност да Савјет безбједности може истражити све спорове или ситуације како би утврдио да ли исти угрожавају међународни мир и безбједност (члан 34). Такође одређена је могућност покретања расправе у вези спора од стране сваке државе чланице у оквиру Савјета безбједности или Генералне скупштине (члан 35).

³⁰ Цит. дј. О. Рачић, стр. 30

³¹ Наиме, у оквиру Уједињених нација (Генералне скупштине) постоји седам комитета. То су: 1. Политички комитет, који се бави питањима безбједности; 2. Комитет за економска и финансијска питања; 3. Комитет за социјалне, хуманитарне и културне проблеме; 4. Комитет за старатељство и самоуправна подручја; 5. Комитет за административна и буџетска питања; 6. Комитет за правна питања; и 7. Комитет за акредитиве.

³² Интернет: доступно на <http://www.un.org/lawcommission> приступљено у фебруару 2012. године

³³ Управо у контексту овога, Љ. Радовановић је у дј. *Прогресивни развој и кодификација међународног права*, Архив за правне и друштвене науке, 2/1948, стр. 256 истицао: “развој доктрине међународног права и развој међународних односа, као привредни и културни развој човечанства превазишао је оквире позитивних текстова међународног права. Други светски рат, нарочито, истакао је мноштво нових проблема и указао на недовољност и застарелост одредаба постојећих општих конвенција, нарочито у области ратног права и решавања спорова међу државама. Из ратног и непосредног послератног искуства, из савезничких декларација и суђења Међународ-

ван са одредбама садржаним у још шест резолуција. У складу са одредбама из чланова 3. до 10. Статута, Комисија за међународно право одржала је прву редовну сједницу 12. априла 1949. године у Њујорку. Комисија је, потом, сва своја засједања одржала у Женеви. Шеста сједница одржана је у сједишту организације Уједињених нација за просвету, науку и културу (*UNESCO*) у Паризу 1954. године. Други дио седамнаесте сједнице, одржан је у Монаку у јануару 1966. године, а други део педесете сједнице, одржан је у Њујорку 1998. године. Наиме, чланом 12. Статута Комисије одређено је да Комисија засједа у сједишту Уједињених нација, али је такође, признато право Комисије да одржава сједнице и на другим мјестима након претходних консултација са генералним секретаром Уједињених нација.

Чланом 1. став 1. Статута Комисије за међународно право дефинисано је да су основни послови Комисије „промоција прогресивног развоја међународног права и кодификација међународног права.“³⁴ У том смислу одредбе садржане у члану 15. Статута утврђују „прогресивни развој као процес припремања нацрта конвенција у вези одређених области које још нису регулисане нормама међународног права, или, с друге стране, дјеловања у вези питања у којима пракса држава још није била довољно развијена“, затим, утврђују појам „кодификације као прецизнијег формулисања и систематизације правила међународног права у областима гдје већ постоји изражен међународни обичај и уопште доктрина формирана на основу обимне праксе држава.“³⁵ Комисија за међународно право засједа у пленарним сједницама када разматра извјештаје главног извјестиоца радних тијела. На почетку сваког засједања, Комисија бира између својих чланова предсједавајућег, првог и другог потпредсједавајућег Комитета за израду нацрта,³⁶ као и главног извјестиоца за конкретну сједницу. Предсједа-

ног војног суда, из савезничких закона искрело је читаво једно ново међународно кривично право које утиче и на систем односа које међународно право уопште регулише... Ови нови моменти не ограничавају своје дејство само на ратно право, већ ангажују цео систем међународног права и имају утицаја на принципе међународних мирнодопских односа. Све те појаве у развоју међународног права указују јасно на потребу да се приступи послу његовог прогресивног развоја и евентуалне кодификације. Не треба се, наравно, заносити илузијама да је тај посао лак. У историји развоја међународног права било је и раније покушаја, од којих је најзначајнији покушај кодификације извршен у Хагу 1930. године, на коме су искреле тешкоће око многих проблема који су се и у дискусијама о овој Комисији појавили. Али исто тако било је и успеха у значајним општим међународним конвенцијама и пре и после 1930.“

³⁴ Интернет: доступно на <http://www.un.org/lawcomission> приступљено у децембру 2010. године. Article 1. paragraph 1. *Statute of International Law Commission*.

³⁵ Шире в. исто Article 15. *Statute of International Law Commission*, као и тумачење у дјелу I. Brownlie, *Principles of Public International Law*, Oxford, 1990.

³⁶ Комитет за израду нацрта (Регрутни комитет) - *Drafting Committee*, успостављен је од стране Комисије за међународно право и представља тијело које је задужено за израду конкретних анализа, припрема и нацрта докумената (у појединостима) које претходно разматра Комисија за међународно право, на основу којих се даље утврђују нацрти конвенција и подносе годишњи извјештаји Генералној скупштини Уједињених нација, за шта је задужен главни извјестилац Комитета. Од 1974. године Комисија за међународно право бира предсједавајућег Комитета за израду нацрта и он је истовремено и члан Бироа комисије који је сазван за конкретну сједницу.

вајући води пленарне сједнице у потпуности, док подпредседавајући посједују одређене надлежности и обавезе у случају да из оправданих разлога замјене председавајућег у вођењу сједнице. Радна тијела комисије су Биро, Проширени биро и Група за планирање, док Регрутни комитет има карактер радне групе. Такође, од 1970. године Комисија је успоставила посебну групу за планирање (*Planning Group*) за сваку сједницу. Групи за планирање повјерени су послови у вези са програмом и методама рада Комисије за међународно право. Од 1992. године група проширује оквире дјеловања и преузима послове дугорочног планирања према којима и препоручује теме које би се требале укључити у годишњи програм рада комисије.³⁷

Изузетан значај у раду Комисије за међународно право има специјални извјестилац. Наиме, специјални извјестилац се именује за сваки посао који Комисија обавља у конкретним питањима, анализе, систематизације и израде нацрта докумената које предлаже Генералној скупштини Уједињених нација. Улога специјалног извјестиоца је централна за рад Комисије у конкретним питањима. Институција специјалног извјестиоца, у смислу Комитета за израду нацрта, обухвата следеће елементе (а) да предочи јасне и потпуне одредбе нацрта који је у расправи пред Регрутном комисијом, (б) да образложи разлоге и потребе израде (одредаба) нацрта који је у расправи пред Комитетом за израду нацрта и (ц) да изрази ставове Комитета за израду нацрта у коментарима ревидираних текстова нацрта и/или коментара.³⁸ Уопште, према Статуту, Комисија за међународно право разматра приједлоге за прогресивни развој међународног права од стране Генералне скупштине (*члан 16.*) или приједлоге који су, с друге стране, поднијети од стране чланица Уједињених нација, главних органа Уједињених нација поред Генералне скупштине, специјализованих агенција или званичних тијела основаних међувладиним споразумима за подстицање прогресиваог развоја и кодификацију међународног права (*члан 17.*). Што се тиче кодификације, Комисија је дужна да надгледа све области међународног права с циљем одређења за одговарајуће теме (*члан 18.*). Поред тога, Комисија може препоручити Генералној скупштини одређену тему за коју установи потребу и елемент пожељности за кодификацију (*члан 18.*).³⁹ Ова Комисија је обавила значајан посао у области кодификације и постепеног прогресивног развоја међународног права (поморско право, дипломатско и конзуларно право, поступак арбитраже, уговорно право). Такође, завршен је Нацрт правила о сукцесији држава у односу на међународне уговоре (Генерална скупштина ОУН сазвала је дипломатску конференцију за 1977. годину). Поред тога, Комисија ОУН за међународно трговинско право (UNCITRAL) образована је

Такође Комитет за израду нацрта као стално радно тијело функционише од четвртог засједања комисије 1952. године. Шире в. *Yearbook of International Law Commission* 1979. vol. II, Document A/CN. 4/325 параграф 45.

³⁷ Шире в. интернет, доступно на <http://www.un.org/lawcommission>, приступљено у децембру 2010.

³⁸ Шире в. *Yearbook of International Law Commission* 1996. vol. II параграф 200.

³⁹ Шире в. исто, *Report to the General Assembly*, параграф 12.

одлуком Генералне скупштине ОУН од 17. децембра 1966. године. Ова комисија радила је на кодификацији и прогресивном развоју међународног права у области међународне трговине, арбитраже, превоза, плаћања и осигурања. На Конференцији ОУН 1974. године усвојена је Конвенција о застарјелости у области међународне продаје роба. UNCITRAL је 1976. године завршио нацрт Конвенције о међународној продаји роба. Генерална скупштина ОУН донијела је Декларацију о начелима међународног права о пријатељским односима и сарадњи међу државама у складу са Повeљом ОУН као и Повeљу о економским правима и дужностима држава. Такође, на дневни ред тридесет и првог редовног засједања ОУН, 1976. године стављено је питање „Систематизације и прогресивног развоја норми и принципа међународног економског права“. Дипломатске конференције о поновној потврди правила о међународном хуманитарном праву оружаних сукоба представљају даљу разраду Женевских конвенција о заштити жртава оружаних сукоба из 1949. године (активност Међународног Комитета Црвеног крста). Трећа конференција ОУН о праву мора имала је за циљ, не само стварање нових правила о коришћењу морског дна и његових богатстава, већ и ревизију конвенција прихваћених на Првој и Другој поморској конференцији, стварање новог поморског права, тј. права мора. На тај начин, кроз кодификацију и прогресивни развој међународног јавног права, ствара се ново међународно право, засновано на равноправности малих и великих држава, развијених и земаља у развоју и на основама права свих народа на самоопредјељење.⁴⁰

На четрдесет и осмој седници, 1996. године, Комисија за међународно право је анализирала могућности за прогресивни развој и кодификацију међународног права послје скоро педесет година рада, а с циљем да се обезбиједи генерални преглед главних области општег међународног јавног права. Основана је општа шема која садржи теме међународног права које је класификовала под тринаест главних области међународног јавног права, (тај списак тема није одређен као коначан), које су укључивале и теме већ обрађене од стране Комисије, теме које се разматрају од стране Комисије као и могуће будуће теме које се могу наћи пред Комисијом за међународно право.⁴¹

Управо стога, М. Шаховић, деведесетих година прошлога вијека, истиче да смо поред напретка у кодификацији и прогресивном развоју међународног права „сведоци извесног јачања међународног права као самосталног фактора, у односу на државе и повећања његове способности да директно задовољава захтеве савремене међународне заједнице. То, ипак, не значи да је до промена

⁴⁰ Цит. дј. Б.Т.Благојевић, *Савремени покушаји унификације права у међународним размерама и социјалистичке државе*, Анали ПФ у Београду, јул-септ, 1957. стр. 265 говори о томе да је за унификацију правних правила путем међународних уговора „потребно раздобље међународних односа у коме бар не прети непосредна опасност рата и сукоба. Отуда и чињеница да је после Другог светског рата, с обзиром на значај проблематике, дошло до унификације извесних правила, која спадају у област класично називану јавним правом...“

⁴¹ Шире в. *Yearbook of International Law Commission* 1996. vol. II, параграфи од 246 до 248

које обележавају ове тенденције дошло уједначеним и равномерним развојем. Све функције међународног права нису никад биле нити могу бити на истом ступњу развоја. Оне се развијају у складу са еволуцијом међународних односа. Данас је очевидно да је до напретка дошло на законодавном (нормативном) и институционалном плану, као и у погледу надзора над спровођењем обавеза од стране држава⁴².

Од 1992. године, поступак избора области које Комисија одређује за свој даљи рад спроводи се у складу са процедуром по којој изабрани чланови Комисије израде резиме у вези једне од тема које су укључене у унапријед одређену листу, указујући на: (а) главна питања која сматрају као теме, (б) било које важеће уговоре, опште принципе и релевантне националне законе и судске одлуке, (ц) постојеће доктрине, и (д) предности и недостатке припрема извештаја, студија или нацрта конвенције, уколико се донесе одлука да се настави са одређеном темом.⁴³ Комисија за међународно право Уједињених нација у свом раду од 1949. године обавила је изузетан посао и заузела је централну улогу у смислу обезбјеђења прогресивног развоја и кодификације међународног права у оквиру Уједињених нација као међународне организације универзалног карактера. У складу с тим, утицај Комисије на еволуцију међународног права је недвојбен. Велике кодификације у XX вијеку обављене су на основу стручних подухвата који су обављани у оквиру Комисије. Такође, и данас Комисија за међународно право Уједињених нација прати развој међународног права и уопште односа у међународној заједници анализирајући садашње, опширне, теме и области које показују потребу за правном регулативом, али и области које су кодификоване, а које је неопходно надоградити и ускладити са постојећим стањем.

Међутим, неријетко темељан и свеобухватан посао који бива обављен од стране конкретних одбора и Комисије за међународно право, а на иниција-

⁴² М. Шаховић, *Међународно право на крају двадесетог века*, Архив за правне и друштвене науке, 1/1991, стр. 10. Када говори о кодификацији и прогресивном развоју међународног права Шаховић, цит. дј. стр. 8, каже: “...треба нарочито подвући важност организованог и институционализованог карактера рада на кодификацији и прогресивном развоју међународног права. Настала је широка мрежа органа у оквиру и око Генералне скупштине. Комисија за међународно право је главни припремни орган, мада су и други специјализовани правни органи формиран ради обраде посебних група правила. Универзалне међународне конвенције се усвајају после расправе о њиховим нацртима у Правном и Социјално-хуманитарном комитету Генералне скупштине, а коначно заузимање ставова утврђује се на заседањима Бечких дипломатских конференција за кодификацију. Све ово је добро познато и са становишта правне технике не би можда ни заслуживало да се изричито помиње да није реч о стварању једног трајног и централизованог законодавног механизма који би могао да замени, у мери у којој је то, разуме се, могуће, досада преовлађујуће стихично стварање норми међународног права, пре свега посредством формирања обичајног права, једним заједничким, плански усаглашеним приступом држава. Показало се и на овај начин да је преузимање од стране Уједињених нација задатака кодификације и прогресивног развоја било и израз објективне потребе произашле из незадржаивог кретања заједнице држава у правцу интеграције”.

⁴³ Шире в. *Yearbook of International Law Commission* 1996. vol. II, параграф 369

титу Генералне скупштине, већ прије сазивања конференције остане у форми „недовршеног нацрта“. Такође, није непозната ситуација да већ утврђен текст нацрта у самом току расправе не добије довољну политичку подршку чланица ОУН, при чему је, по правилу број про futuro држава потписница занемарив, а резултат ратификације унапријед поражавајући. Најбољи примјер томе је завршен Нацрт правила о сукцесији држава у односу на међународне уговоре. Дипломатска конференција сазвана је за 1977. годину, да би конвенција била потписана 1978. године, уз изузетно тешку расправу и јако слабу подршку.⁴⁴ Датум ступања на снагу, говори сам за себе, јер је за непуних 20 година Бечку конвенцију о сукцесији држава у вези међународних уговора потписало и ратификовало свега осам држава. Ипак, конвенција је ступила на снагу тек 1996. године и то приступањем бивших Југословенских република, а тада независних Естоније, Украјине и Словачке, чиме је био испуњен услов за правно дејство овог међународног документа.

ДАНАШЊА ПОЛИТИЧКА РЕАЛНОСТ

Међународноправни поредак не познаје институције власти које се могу пронаћи у оквирима државноправног, националног поретка. Међународном праву страна је дефиниција органа какву можемо извести посматрајући органе државе, као фундаменталног субјекта међународног јавног права, али и државе, уопште као правно-политичке организације. Институције власти које чине једну свеколику заједницу државном организацијом не постоје у међународној заједници. Ипак, правила установљена у периоду XX вијека уз вишедеценијску континуирану праксу држава при јаком притиску свјетских сила првог реда отворила су врата неприкривеним намјерама у смислу стварања институционалног оквира за легално дјеловање „великих“ које се настоје реализовати данас.

Мора се признати да је неједнакост у погледу моћи између држава као субјеката међународног права, много упадљивија од неједнакости субјеката унутрашњег права⁴⁵. Уопште, познато је да на стварање и примјену међународног права, од успостављања најстаријих правила највећи утицај имају државе које су политички и правно организованије, са већим бројем становника, снажнијом економијом и наравно са јачим војним потенцијалом. Међутим, с друге стране међународно право инсистира на једнакости и равноправности⁴⁶ у смислу субјективитета, па тако и Повеља ОУН у члану 1. став 2. дефинише

⁴⁴ Одредбама (прелазне и завршне) Конвенције о сукцесији држава одређен је услов да конвенцији мора приступити најмање 15 држава, да би иста могла ступити на снагу, што је устаљена пракса у оквиру кодификације међународног права уопште.

⁴⁵ Шире в. исто В. Димитријевић и дриги, стр 41.

⁴⁶ Основна права држава у међународном праву могу се, обухватањем свеукупних теоријских приступа и схватања дефинисати као: 1. *Ius principatum* – право на сувереност и постојање, 2. право на самоодржање, 3. право на једнакост 4. *Ius contrahendi* – право на склапање уговора, 5. *Ius representationis* – право на представљање и 5. право на међународни саобраћај.

као циљеве Уједињених нација „развијање пријатељских односа међу нацијама који су засновани на поштовању начела равноправности и права народа на самоопредјељење, те предузимање других одговарајућих мјера ради учвршћивања мира у свијету“⁴⁷. Поред декларисаних правила, разлика између „великих и малих“ у реалном политичком животу продубљавала се од настанка организације 26. јуна 1945. године. Најоучљивији случај дискриминације држава и одступања од начела равноправности огледа се у положају сталних чланица Савјета безбједности ОУН, који је утемељен још у поступку формирања организације, при чему, такође, не смијемо изоставити супериоран положај одређених држава западне хемисфере у оквиру специјализованих финансијских институција, као што су Међународни монетарни фонд и Међународна банка за обнову и развој.

Организација Уједињених нација, из једног угла, јесте утјелотворење свјетске, универзалне организације која прећутно пружа институционални оквир за асиметричну прерасподјелу моћи. Међутим, то је прије свега организација која функционише у складу са оснивачким документима, Повельом и накнадно усвојеним анексима и представља, прије свега међудржавну организацију чије је дјеловање уопште условљено очитованом вољом сваке државе чланице појединачно.

У том смислу, међудржавна организација у потпуности подлијеже вољи држава и представља кворум својих чланова који су окупљени у Генералној скупштини⁴⁸. Наиме, Уједињене нације су формиране у складу са приципом добровољности, као што и свеукупни међународни односи функционишу на начелима међународног права⁴⁹, која су, управо утврдиле државе чланице. Такође, Уједињене нације чине државе чланице, субјекти међународног права које нису подчињене вољи ове универзалне међународне организације. Органи-

⁴⁷ Енгл. прев. *Charter of the United Nations; June 26. 1945.* Члан 1. став 1. и став 2. *Повеље* гласи: „1. *To maintain international peace and security, and to that end: to take effective collective measures for the prevention and removal of threats to the peace, and for the suppression of acts of aggression or other breaches of the peace, and to bring about by peaceful means, and in conformity with the principles of justice and international law, adjustment or settlement of international disputes or situations which might lead to a breach of the peace;* 2. *To develop friendly relations among nations based on respect for the principle of equal rights and self-determination of peoples, and to take other appropriate measures to strengthen universal peace...*“

⁴⁸ Међутим, без обзира што Генерална скупштина ОУН представља орган гдје су заступљене све државе чланице у складу са демократским принципима, права концентрација моћи се налази у Савјету безбједности.

⁴⁹ Начела међународног права дефинисана су у Декларацији о начелима међународног права о пријатељским односима и сарадњи држава у складу са Повельом Уједињених нација од 24. октобра 1970. године и подразумјевају: 1. принцип суверене једнакости, 2. начело самоопредјељења држава, 3. забрана пријетње силом и употребе силе у међународним односима и начело неинтервенције. Такође, Р. Етински убраја а priori општа правна начела у изворе међународног права, а то су: 1. *pacta sunt servanda*, 2. *rebus sic stantibus* и *lex specialis derogat legi generali*, као и 1. начело човјечности, 2. начело поштења и добронамјерности и 3. начело правичности. Шире в. Р. Етински, *Међународно јавно право*, 2010. Београд стр 38-46.

Уједињених нација подређени су политичким одлукама утврђеним од стране држава. Управо из тог разлога, сви важећи документи органа Уједињених нација, укључујући и конвенције, којима смо се највише бавили у овом раду, пролазили су процедуре политичких расправа и изјашњавања држава чланица у складу са правилима утврђеним у Повељи. То се најчешће дешавало у оквиру Генералне скупштине и путем њених радних тијела. Декларације, иницијативе, појединачне одлуке и други документи Генералне скупштине усвајани су уз претходно усаглашавање ставова и затим обављање исцрпљујуће и дуготрајне расправе. Правно обавезујући документи из надлежности Савјета безбједности усвајани су уз још комплексније дискусије и преговарања, посебно у неформалним засједањима, прије свега због положаја сталних чланица и права вета које им је загарантовано. Такође, процедуре кодификације правила из посебних области међународног права које су претходно припремане у оквиру Комисије за међународно право и шестог (правног) комитета, а према налозима Генералне скупштине ОУН, добиле су свој потпуни формални оквир тек пошто су државе чланице активно гласале „за“ усвајање текста конкретног документа. Наиме, усвојени документ, након тога и формално стиче назив „конвенција“, а на основу тога се отвора за парафирање у форми међународне конвенције ОУН. Међутим, тиме се процедура ступања на снагу још увијек није приближила крају, јер државе посједују механизам сопствене заштите у виду процедуре ратификације коју им пружа национални правни поредак⁵⁰, уз могућност изрицања посебних резерви на парафиране документе. Такође, елемент квантитета у смислу приступања конкретної конвенцији мора бити претходно испуњен да би она уопште ступила на снагу.

Међународне конвенције Уједињених нација које представљају документе којима је извршена кодификација међународног права јесу највиши правни акти међународноправног поретка који регулишу конкретне односе између држава као основних субјеката међународног права, регулишући и (укупне) односе уопште у међународној заједници. Наиме, међународно право састоји се од правила и принципа чија се општа примјена односи на државе и међународне организације и њихове односе *inter se*, али такође, и на њихове односе са појединцима.⁵¹

ЗАКЉУЧАК

Историјске детерминанте које су условиле настанак свијести у вези мирног рјешавања спорова, политичко дјеловање које је изњедрило стварање Организације Уједињених нација, као и идеје о успостављању међународноправног

⁵⁰ У складу са Декларацијом о начелима међународног права о пријатељским односима и сарадњи држава, као и општим правима држава, међународно право је препознало принцип суверене једнакости и инкорпорирало га у међународни правни систем иако су, оригинарно појам и садржина суверенитета утврђени у националним (државним) правним системима.

⁵¹ Дефиниција међународног права, уопште – *Амерички институт за међународно право* 1987. године.

поретка са (прије свега) циљем уређења односа и обезбјеђења међународног мира и безбједности омогућиле су даљи развој међународног јавног права у XX вијеку. Такође, на темељима пацифизма и утврђивањем модерних међународних правила, изграђен је оквир за дипломатску комуникацију између држава какве данас познајемо, при чему је обезбјеђена и систематска платформа за функционисање универзалне међудржавне организације, каква је ОУН. Међутим, практично дјеловање држава, након потписивања и ратификовања Повеље далеко је било од смисла очувања потпуног међународног мира, поготово у посљедњим деценијама у другој половини XX вијека.

Наиме, послије вишедеценијске праксе еклатантног кршења, од стране немалог броја држава чланица, прије свега одредаба које се налазе у поглављима I и II, а која садрже општа правила на којима почива Организација Уједињених нација, али и правила дефинисаних у поглављима VI, VII и VIII Повеље ОУН⁵², постоји оправданост за мишљење да је на помолу период у коме можемо очекивати смањен обим таквог дјеловања. Пред међународном заједницом налази се вријеме постепене равнотеже моћи. Међутим, као што је то било и раније, реална опасност постоји од, како једностране употребе војне силе у појединачним сукобима уопште, тако и у регионалном смислу путем НАТО интервенција, чије ће чланице и даље ангажовати политичке ресурсе како би добиле „пожељни легитимитет“, али и „одређени легалитет“, колико је то могуће, Организације Уједињених нација за своје потребе. Ипак, равнотежа се намеће сама по себи, јер, простора за једнострану злоупотребу међународног права је све мање док би свеопшта – мултиполарна злоупотреба довела до несумњиве пропасти свијета.

Као превенција новог сукоба свјетских размјера мора нас водити циљ, разлог и смисао даљег усавршавања дипломатије и дипломатских односа, који се према очувању међународног мира и безбједности природно поставља као обавезан. У оквиру међународне заједнице са таквом свијешћу и у предстојећим околностима могао би се отворити простор за једнообразну примјену међународног права равноправним политичким условљавањем држава првог реда, са мањом количином двојаких аршина и једностраног нелегалног прагматизма.

⁵² Шире в. интернет, доступно на: <http://treaties.un.org/doc/Publication/CTC/unchar-ter.pdf> приступљено 02. априла 2012. године: Поглавље VI дефинише мирно рјешавање спорова. Поглавље VII утврђује област поштивања међународних споразума, аспекте угрожавања међународног мира, као и надлежности Савјета безбједности у случајевима пријетње миру. Поглавље VIII регулише регионалну сарадњу у смислу мирног рјешавања спорова, као и положај Савјета безбједности у конкретним процедурама. У смислу тумачења наведених одредаба Повеље ОУН у оквиру Савјета безбједности, војне интервенције у Афганистану, Ираку, Босни и Херцеговини, СРЈ и Либији представљају прави примјер ванправног прагматизма.